

Haiguste ravi, kontrollitud

Haiguste ravi, WTF?

"Haiguste ravi..." on kindlalt kuulsaim gräffiti-tekst 1980ndate lõpu Nõukogude Eestist, segastest üleminekuajadest. Tekst ise on selle aja koolilastele ja 20-30stele tuttav, osa ühistest mälestustest ja popkultuuri-kogemustest. Säärast mõju ja meeldejäämist põhjustas ilmselt sõnumi intensiivne kummalisus, selle ilmumise anarhistlik iseloom (*Raplas, kus ma koolis käisin, oli "Haiguste ravi" ühel 1987 või 88 hommikul äkki lihtsalt musta rasvakriidiga raamatupoe rohelisele seinale kirjutatud*) ning selle maniakaalne leviala – seesama gräffititekst pröökas putkaseintel, bussipeatustes ning plankudel tõesti igas suuremas Eesti asulas, pealinnas ning Tartus tihedamalt:

"Haiguste ravi. Kontrollitud. 1. Üksindus - magamistuba vaikuse, pimeduse, radioga. 2. Selts - elukoht kellegi juures. 3. Priisöökla. Nendes tingimustes teatud biol. Ajal avastab inimene "tee" tervisele. Au ja rikkus sellele, kes avaldab selle tõe ajalehtedes."

Algupärane "Haiguste ravi..." gräffiti Roosikrantsi tänaval, mai 2010

Järjepidevalt ilmuva krüptilise teksti üle heideti muidugi nalja (*ajalehenupud, karikatuurid, teatrilavastused jms - aga ka popmuusikas: nt lugu "UFO tõed (Ülo Kiple)" Onu Bella & Öörahult*), aga ilmselt sigines oma elu ENSVs veetnute põue ka mingi kahtlus, et "see on kindlalt riigivastane", "see peab midagi tähendama" või et "selle taga on keegi".

Niigi teisevate ühiskondlike oludega marginaalses provintsiriigis oli see lihtsalt järjekordne märk muutuvatest aegadest; tähenduslik enne millestki, mida ei osatud seletada. (*Umbes nagu keskajal, kui nähti taevast korrakahte kuud või verist päikest, või siis tuli metsateel vastu kassi peaga mehike – igal juhul oli teada, et heaga see ei lõpe.*) Tagantjärele targana võib öelda, et too heitlik ja segane, kõikjal ilmuva tekst tabas laguneva nõuka-aja lõpuaastate *zeitgeist*i paremini kui ükski luuletus, näidend, film või poplaul.

Ülo Kiple

"Haiguste ravi" gräffiti originaalseks autoriks oli mees nimega Ülo Kiple. Kuuldavasti olnud tegu vaikse ja tagasihoidliku heledapäise noormehega, kes pärit Riisipere lastekodust ning alustanud Kaarepere tehnikumis metsanduse-õpet. Tehnikum jäänud aga pooleli, sest umbes aastal 1985 hakkasid hr. Kiplet painama vaimsed häired. Ülo Kiple pisteti mõnigi kord hullumajja, kust noormees aga alati putket tegi. Pikema perioodi elas ÜK Tartus, EPA torn-ühikas, mõistagi illegaalselt.

Hulluse- ja letargiahood vaheldusid suhtelise normaalsusega. Tekst ise, nagu seda on seletanud gräffiti-mehe sõber ja koolikaaslane, selgitab protsessi, läbi mille Kiple ise end haigushoogudest välja vedas. Ülo Kiple lihtsalt sõnastas endale iseloomulikult moel asjaolud, mis tema jaoks tundusid töötavat – küllap olid tema haigusperioodid lihtsalt piisavalt kohutavad, et nendest pääsemise valem muutus Kiple jaoks kõige väärtuslikumaks informatsiooniks, mida tuli iga hinna eest teistega jagada.

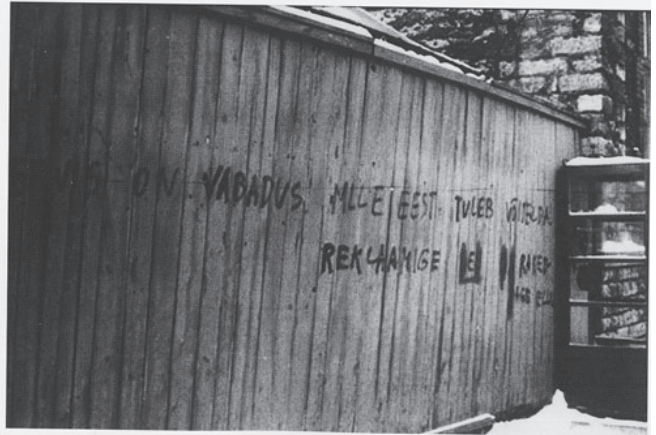
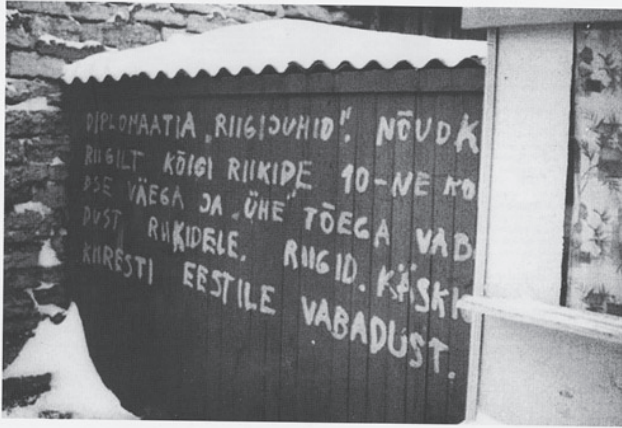
Hilisemas perioodis võttis Kiple sõna ka teistel, sageli sotsiaalsel ja päevakajalistel teemadel, ikka omas järeleaimamatus stiilis. Vahel jättis ta oma tekstile alla ka autogrammi, mõnikord kirjutas ka teksti sisse oma nime:

"UFO. Riigid tühistavad teid iga minu tegevusega, nad teavad ammu, et minul Ülo Kiplel on vead tühistatud, sest ma olen teie saadik, kes on toonud maailmale hiiglasumeid tõdedega. Teilt jumalad. Riigid on keelanud ka mul raha, kodu, armastuse, nad tahavad idiootlik tegude ja mõistetega mind hulluks teha. See loobu võimust, kes tahab jumalaid sõja süüdlaseks teha. Levitage. Maailma võim. 1-i või suurema grupiga, kes 11 ei tea. Keelata kõigil halb ja lubada head."

"Jumalateht tõdede valem. See on sõnade variantidest mõtted."

"Jaotada kogu maailma võim isikutele, kes 11 ei tea. Keelata halb, lubada ainult head. UFO-d, maailma liidrid, nõudke Eestile vabadust!"

Oma kirjutajate lõpul vahetas ÜK rasvakriidid värvi ja pintsi vastu. Värv hankimisest sai tema jaoks kinnisidee, väidetavalt hiilis ta värvi näppamiseks osavalt erinevatesse ettevõtetesse ja virutas seda "sadade liitrite kaupa". Lõpuks sai see talle ka saatuslikuks: sügisel 1989 jäi ÜK vahele värvi varastamisega Tartu Kaubamajast, ning määrati mingisse eriti gootlikult halba kinnisesse hullarisse. Arstide otsusest teada saanuna võttis 26-aastane Ülo Kiple endalt elu.

Fotod 1980ndatest või 1990ndate algusest

Legend

Põhjuseid, miks poolhull kehvapoolse haridusega metsandusõpilane Kiple jätkuvalt noorem põlvkonna eesti intellektuaalide huvi köidab, on ilmselt mitu. ÜK-d (olles ilmselt üks väheseid eesti legendaarseid popkultuuri-kangelasi, kes pole seotud muusikaga) võiks nimetada "Eesti Ian Curtiseks", kes, tõsi, laulude kirjutamise ja esitamise asemel kirjutas oma hämar tekste seintele ja plankudele. Loomulikult on legendi tekkeks vaja olla oma ajastu non-konformist ning elada kiirelt, surra noorelt. Ja nagu iga õige müüdi puhul, peab asja põhituum jääma salapäraseks, mõistetamatuks. Et nagu mismõttes, "üksindus ja selts ja elukoht kellegi juures???"

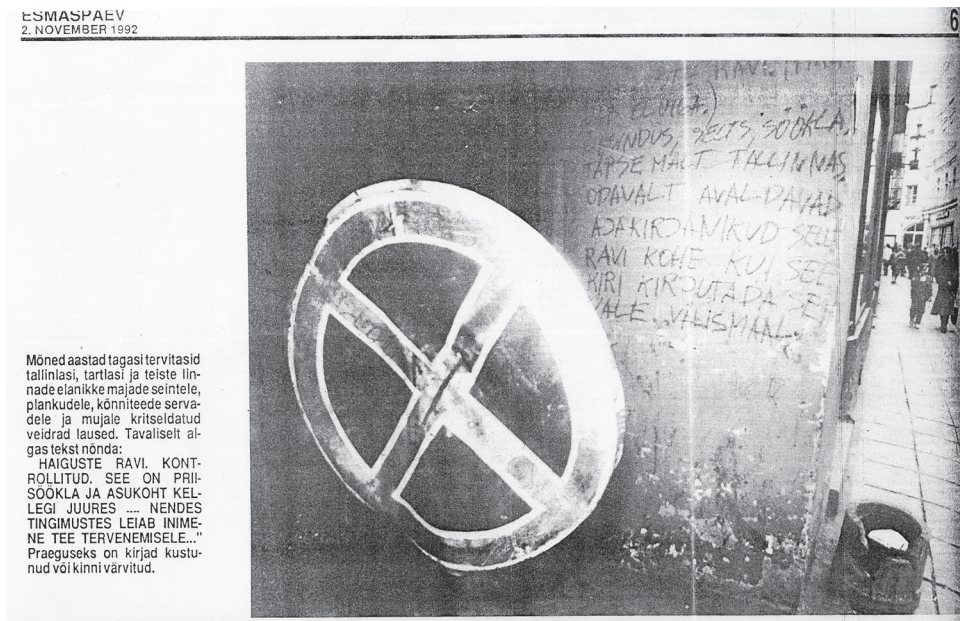

Foto ajalehest "Esmaspäev", 2. november 1992

Eesti pop, vinüülid ja hallukad

Nagu mina aru saan, on eesti popmuusika (*alates oma algusest kusagil 1960ndate keskel*) oma arengus ja vaimus üsna hästi järginud muu maailma mustreid. Tehakse bändi, võidetakse populaarsust, saadakse julgust, väljendatakse unistusi, paisatakse maailma kibedaid tödesid, kannatatakse auga võimude pitsitusi, rahunetakse maha, etableerutakse. Samal ajal sirgub keldritest, korteritest, üli- ja muusikakoolidest uusi mässajaid, kes võitlevad oma koha eest päikese all ning noorte naisfännide ees “vanade tegijate” arvel. Maailm muutub taas, tsükkel kordub.

(Näiteks Ruja, mis oli 1970ndate eesti popis erakordne nii muusikaliselt kui oma le résistance-positsioonilt, mandus 1980ndate lõpuks omanimeliseks pop-zombiks, keda noor vihane luuleklutt Karl Martin Sinijärv ETV noortesaates näost-näkku pilgata sai).

Ansambli “Monitor” albumikaas aastast 1985. Punase Žiguli omanik oleks oma edu-akssuaari eksponeerimiseks vist veel suurematki pinda soovinud, aga siis poleks bassimees Alar Kotkas enam kaanefotole mahtunud.

Konformistid ja mässajad

Nn. avangardi taga marsib maa ja ilm keskpärast muusikat esitavaid keskpäraseid bände, isiksusi, meloodiameistreid, interpreete, kes ei jää ajalukku mitte oma saavutuste, vaid *mainstream*-fooni loojatena. Samamoodi, nagu oli The Sun tapeediks 2000ndatele, Terminaator või Tuberkuloited 1990ndatele, olid oma “taustamuusikud” ka 1970-80ndatel, “Melodija” vinüülplaatide perioodil.

Raha

Et ENSV-s oli eraettevõtlus põhimõtteliselt keelatud, mühises pappi sülle sellele, kes ühe või teise nipiga süsteemi üle kavaldada suutis. Peale “Viru” ümber tiirlevate ärikate olid nn. rahva seas populaarsed muusikakollektiivid need, kes rublasajust osa said (*moosekantide eelis oli, et neid oli tänu seotusele legaalsete ettevõtete ja asutustega oluliselt raskem võtta ja türmi pista*). Loomulikult tähendas see siiski üksjagu noateral kõndimist, ning lõpuks ka kompromisse elustandardi säilitamise nimel. Miks oleksidki menuansamblid nagu Nemo, Suveniir, Fix, Monitor või Rock Hotel pidanud oma kalleid välismaiseid pille lõhkuma millegi avangardse, ohtliku või isikliku loomiseks – pärast kõiki neid privileege, žiguleid, volgasid ja suvilaid?

Edu

Kui Jaak “parim asi pärast Georg Otsa” Joala 1970ndate lõpus ukse Venemaa lavadele lahti löi, kadusid paljud kohalikud edubändid läbi tekkinud mulgu suurriigi avarustesse tuuritama. Kõige ees tormasid muidugi ENSV turvapopi-kunnid ning estraadisüldi heerosed eesotsas Anne Veskiga, aga hiljem takkajärgi ka “peaaegu kõik” teised. (*Mul on JMKE kontsertsalvestus Novosibirski kultuurimajas “Junost”: Villu on laval ja laulab eesti keeles “Käed üles, Virumaa / anna siia fosforiit!... kui ei kuuleks, ei usuks*). Mõni eesti pop-legend jäigi Venemaale: oma viimase kontserdi koos Urmas Alenderiga andis kunagi “Eesti muld ja Eesti süda” esitanud Ruja Tadžiki mägikülas Rogunis, 29. mail 1988. (*Luuleklutt Sinijärvel oligi paraku õigus*.)

Populaarsete ning edukate eesti popmuusikute seas oli ka paar kompromissitut frukti, kes säilitasid oma algse *fuck-you* mentaliteedi, ning tegid asju nii, nagu neile endale päriselt meeldis. See täpsustus võimaldab samasse lausesse kokku panna nii erinevad anekdad tüübid nagu Gunnar Graps, Tõnu Tepandi ja Marju Kuut.

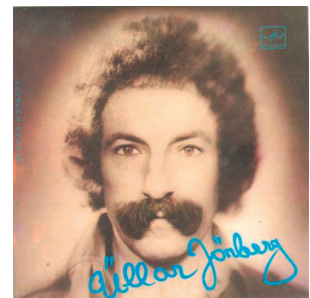
Anarhia ENSV-s

Tuletan meelde – nagu eespool sedastatud, oli igal ajal alates kuuekümnendatest ka oma “noorte mässajate” segment. Lihtsalt, iga mässaja rahuneb mingi aja jooksul maha. 1980ndate esimese poole populaarseim

kontrakultuuri-bänd oli ilmselt Propeller – anarhiline kamp naljamehi ja non-konformiste, kelle lõikavat ühiskonnasatiiri toitis peamiselt puhas lust ja ärapanemisrõõm. Propellerit 1980. aasta septembris puhkenud noorterahutuste järel ära keelanud nõuka-võimudel jäigi suure hirmuga märkamata tõsiasi, et bändil puudus tegelikult igasugune sotsiaalne või ideoloogiline agenda. (*“Ärakeelatud” ei nukrutsenudki kaua, vaid tegid järgmiseks endale hoopiski progeroki-bändi Kaseke, kus said oma algupärast lusti ja energiat minutitepikkustesse oreli- ja kitarrisoolodesse valada*).

Esimesed uued tegijad, kes 1980ndate keskel “vanakooli mässajatelt” reaalsust, olevikku ja subjektiivset teadvust käsitava popmuusika teatepulga üle võtsid, ei osanud alguses üldse pille mängida. Osalt sellepärast et nad polnud seda

Propellervuntsidega kultusmees Ullar J. Jaanits seitsmetolliseid juba 1980ndatel, kuid esialgu erilise loomingulise või kommerts-eduta.

õppinud, teisalt sellepärast, et nad olid enamasti punkarid! (*Lastemuusikakooli vilistlastest pungid üritasid omandatud teadmisi autentsuse mõttes küllap unustada või maha salata, hehe*). Võib siinkohal näiteks hoogsalt lahmdida, et "samal ajal, kui üleõppinud ja -treeninud, filigraanse mängutehnikaga levimuusikud (nt. ansambel "RADAR" või RUJA viimase klahvimehe Igor Garšneki projektid) Tartu Muusikapäevadel pooltunniseid proge-oopusi esitades üha sügavamale sisekosmosesse kaugenesid, löid omas ajas tõeliselt olulist muusikat hoopiski õllejanused, halvasti biidis püsivad, viisipidamispuudega keldrinolgid: Vennaskond, Röövel Ööbik, Velikije Luki, J.M.K.E."

"Me pole punk! Me oleme indi!"

Maa ilma mõistes 10 aastat hilinenud pungilainele sekundeeris peagi juba ka juba kaasaegsemat kraami: 1987 a. kontserdil Tartu Lauulväljakul skandeeris Allan Hmelnitski mikrofoni suunamuutvad ajaloolised sõnad: "Me pole punk! Me oleme indi!" Just *indi*-aanlastelt (*lugu "Linn" Jim Arrow and the Anachronesi omanimeliselt esikkassetilt*) pärineb üks esimesi eestikeelseid lugusid, mis vaatab kohalikule suveniirsele peavoolu-popkultuurile distantseeritult ning teadlikult:

*On kusagil kodu / ja seal vanemad
on õunapuud aias / ja ööbikulaul*

Plaadifirma "Melodija"

Esimene eesti popbänd, kes oma LP välja andis, oli Apelsin, aastal 1976, plaadifirmaks mõistagi nõukogude super-leibel "Melodija". Plaadistamine oli sel ajal suur töö, salvestusest letile jõudmine võttis kuid ja aastaid. Loomulikult ei pääsenud plaadistama igauks, mõnigi valmissalvestatud LP jäi plaadifirma suva tõttu lihtsalt ilmumata. Samas ilmus üllatavalt huvitavat kraami (*sageli väiksemas, 7" EP-möödus*) – peale popi ka muinasjutte, audioraamatuid, loodushääleplaate. (*Plaadid Onu Remuse juttudega olid mingil hetkel olemas vist küll igas kodus*).

Et plaadikaante pind oli suhteliselt suur, said nendel end välja elada mitmed oma aja andekad disainerid, kunstnikud ning teised graafilised avantüristid. (*Eesti vinüülpilte kaanekujundustest on suurepärase uurimustöö kirjutanud prl Maile Tali, vt. <http://tinyurl.com/vinyylid>*

Puhatu raba Alutagusel: mudanepp *Lymnocyrtus minimus*, tikutaja *Gallinago gallinago*, mudatilder *Tringa glareola*, kiivitaja *Vanellus vanellus*, heletilder *Tringa nebularia*, teder *Lyrulus tetrix*.
Varahommik, 9.5.1981 — 3.25
Rohuneppide *Gallinago media* pulmamäng. Päärme, Pädeniku, 66, 2.5.1979 — 2.09
Õõ Saareküla soos *Setumaa*: ööbik *Luscinia luscinia*, täpikhuik *Porzana porzana*. 17.5.1982 — 2.45
Tiigikonnad *Rana lessonae* soos. Nõva Vaisi, 66, 27.5.1988 — 4.05
Õõmeeleolu koeraga. Külvandu, 25.4.1981 — 1.30
Koidutund soo ääres metsas: tikutaja *Gallinago gallinago* metskiur *Anthus trivialis*, metsvint *Fringilla coelebs*, aedpöösälind *Sylvia borin*, metsilder *Tringa ochropus*, sookurepaar *Grus grus*.
Nõva Vaisi, 27.5.1988 — 3.38
Hommik külas. Viisandi, 1.8.1977 — 1.58
Mesilased kirsilõitel. Elva, südapäev, 23.5.1982 — 1.46
Ööbikud *Luscinia luscinia* Lihula Kirikukülas. Öö, 26.5.1979 — 2.13
Sookurgede *Grus grus* parve ülelend, tuul. Mõisaküla, hommik, 2.10.1981 — 2.30

"Fred Jüssi loodushääle plaate!?"

Eesti Raadios oli 1970ndate lõpust eetris menüükaardid saatesarjad "Looduse aabits" ning "Linnuaabits", mida juhtis bioloogist metsa- ja visioonimees Fred Jüssi. Tulenevalt meediumist oli tarvidus jutuks olevate lindude-loomade hääli ette mängida, mistarvis pühendus nagooni palju looduses uitav Jüssi stereofooniliste helipiltide salvestamisele. Soodsatel asjaoludel (*ER noored vihased tehnikamehed meelsamas ajas üsna cutting-edge portatiivne salvestustehnika*) muutus Jüssi helimaastike jäädvustamise alal tõeliseks meistriks. Takkajärgi mitmel LP-l ilmunud salvestisi hinnates võib öelda, et Jüssi ei püüdnud kalliste ER suundmikrofonidega oma Nagra magnetofoni mitte ainult korrektset linnu- ja loomaheli, vaid midagi hoopis transsendentsemat. Kuulates näiteks kõrvaklappidest rada "Hommik

külas. Viisandi, 1.8.1977 1:58" albumilt "Helipilte Eesti loodusest", on (*mingil halvastimöödetaval semiootilis-stereofoonilisel moel*) võimalik osa saada 1970ndatest, tunda teatavat kõhedust virtuaalsest sõidust teistsugusesse reaalaega ning -ruumi.

Looduse hääled on salvestatud stereomagnetofoniga Nagra IVS, stereo-mikrofoni Schoeps CMT5 501 U, mikrofonide Sony F 115 ning suundmikrofonide C451CB + CK9 ja CK8 paaride abil. Heliplaat on ette valmistatud Eesti Raadios.

Loomulikult pakkus magnetofoniga roostikus müttav Jüssi ka üksjagu ainet erineva säravusastmega naljadeks ning situatsiooni-huumoriks.

Mõned aastad tagasi tervitasid tallinnlasi, tartlasi ja teiste linnade elanikke majade seintele, plankudele, kõnniteede servadele ja mujale kriiteldatud veidrased laused. Tavaliselt algas tekst nõnda:

HAIGUSTE RAVI. KONTROLLITUD. SEE ON PRIISOOKLA JA ASUKOHT KELLEGI JUURES ... NENDES TINGIMUSTES LEIAB INIMENE TEE TERVENEMISELE...
Praeguseks on kirjad kustunud või kinni värvitud.

Haiguste Ravi ... Kontrollitud

Kirju oli uskumatult palju ning need uuenesid pidevalt. Tekkis tunne, nagu oleks kirjutamiseks palgatud terve brigaad. Kuid tegelikult seisis nende pöördumiste taga üksainus haige inimene, kes soovis humaanset psühhiaatrilist abi kõigile oma saatusekaaslastele.

Saamata õigesti abi ning piineldes nõukoguliku meditsiini küüsis, tekkis temas karje, mis võimendus spontaanseks grafo-maaniaks.

Selle inimese nimi oli ÜLO KIPLE.

Mecnutab 1989. aasta sügisel hukkunud Indrek Tamm: "Kasvasime Üloga Riisipere lastekodus. Ta oli vaikne ja tagasihoidlik poiss, kes armastas loodust. Asi läks koguni nõnda kaugemale, et kord leidis Ülo metsast haige nutria. Ta tõi selle oma sängi kaissu. Minule ei mahtunud küll pähe, kuidas saab inimene koos loomaga voodis minna..."

Minu saatusetec viis Üloga kokku Kaarepere Sovhoostehnikumis, kuhu 1979. aastal õppima asusin. Tema oli siis teisel kursusel ning igati püüdnud noor inimene. Armastas ja austas oma kursusekaaslasti ning tegi kõvasi sporti. Vahetevahel ta küll kaebas peavalusid, kuid see oli ka kõik. Kuna Ülo oli rahulik ja armastas omaette olla, hüüti teda Juhiks.

Teise kursuse lõpupoole hakkas Ülo koolist pidevalt puuduma ning ta kustutati õpilaste nimekirjast. Kuna ta oli usaldusväärne noormees, üritati talle Tartusse töökohta muretseda. Kahjuks ei tulnud ka sellest midagi välja, sest Ülo oli juba haige.

Kohtasin teda täitsa juhuslikult 1982. aastal Tartus. Ta nägi kahvatu välja ning küsis minult CYCLODOLI (pärkinsonismi vastane ravim, mis suuremates kogustes tekitab meelepeteid) tablette. Vastasin, et mul neid pole. Tema aga seletas, et need on ainsad vahendid, mis peavalt vastu aitavad.

Edasi kuulsin tema saatusest oma koolikaaslaste käest, kes olid EPAsse õppima asunud. Nad rääkisid, et Ülo on täitsa veidraks muutunud, ööbib vahetevahel ühiselamu köögis ning on välja mõelnud mingisuguse tobeda "haiguste ravi", mida kirjutab paberitele ja levitab. Räägiti, et teda on juba korduvalt haiglasse pandud ja ta on psühhohaiglast tihsti põgenenud.

1985. aasta kevadel, kui olin parajasti oma kodus Lasnamäel, helises uksekell. Ema avas ning ütles, et keegi vaikne noormees küsib mind. Palusin tal tuppa tulla.

Vaatasin noormees j... oo õudust... Minu ees seisis Ülo Kiple. Jalas olid tal auklikud dressipüksid ja käes räpane kilokott.

"Tere," ütles ta talle omasel vaikselt moel.

"Tere. Kuidas sa siia said," küsisin. Ehmunud olin sellepärast, et tolleks ajaks olid Tallinna plankudele jõudnud juba esimesed "haiguste ravi" tekstid. Esimalt bussijaama kanti ning siis järjest sügavamale kesklinna. Tartu ja mõned teised linnad olid selleks ajaks juba n.-õ langenud. Kirjutatud olid tekstid rasvakriitidega ning ikka käidavatesse kohtadesse.

"Saiin sinu aadressi passi-

lauast," ütles Ülo.

Edasi jätkas: "Mul on "haiguste ravi". Selle abil saavad kõik maailma rahvad terveks, elavad kaua ja ei södi enam omavahel."

Ta võttis põuetaskust välja ruudulise paberilehe, millel olid veidrased trükitähed sõnad.

Ülo jätkas: "Ma oostin kokku kustukumme, kraapisin sinna sisse tähed, liimisin kummid kokku, kleppisin alusele ning tegin endale kirjapressi, millega oma "ravi" paljundasin."

Võtsin paberi enda kätte ja lugesin:

"Haiguste ravi. Kontrollitud. Priisöökla ja elukoht kellegi juures. Peab olema isoleeritud tuba koos raadioga ja kahe 200 vatise reguleeritava pirniga. Tuba peab olema heliisolatsioonikindel (ilmselt kuulis Ülo häält). Toa lähedal peab olema metsane maastik, kus jooksmas saab käia. Tuleb juua palju õunamahla ja teha maoloputusi. Alguses elatakse toas üksinda, siis minnakse aga seltsi. (Võib-olla mõtles Ülo seltsi all psühhoneuroloogiahaiglat?)

Üksilduse ja seltsi perioodid korduvad ning on kaheksaaja jaguvad arvud. Nendes tingimustes leiabki inimene tee tervenemisele." (Kas ehk kätkes see fantaasia Ülo enda elukäiku haiglas viibimise ja vabadesse olemise vahel?)

Jah, see oli haige inimese fantaasia! Edasi rääkis Ülo, kuidas ta Tartus algul kukekomme valmistas. Oli isegi endale konveeri teinud. Edasi tahtis endale mootorpaadi ehitada, et välismaale põgeneda. Seal pidavat head arstid olemä. Kahjuks jäi ta aga kukekomme müügiga vahele (oli see ju tol ajal spekulat-

sioon) ning sattus tagasi haiglasse. Põgenes siis sealt ning varjas end ühe inimese juures. Tuli olla vagusi ja mitte end väljas teistele näidata. Süüa oli vähe ning juua tuli odavat õunamahla. Seal tal "haiguste ravi" lõplik variant valmiski. Ta hakkas siis seda plankudele ja avalikesse kohtadesse öösel kirjutama. Kuna selleks kulus palju rasvakriite, tuli nende ostmiseks pudeleid korjata.

Ka kõneles Ülo, et tema vastu tuntakse juba Ameerikaski huvi ja üritatakse salaja satelliitidel jälitada. Samuti kiusavat teda KGB ja miilits. Sellepärast ei saa enam ühe koha peal elada.

"Kus sa siis ööbid," tundsin huvi.

"Seal kus juhtub. Viimati magasin Sakus ühes heinaküünis. Sealst ajas mind üks homoseksualist minema..."

Kuna Ülo nägi kehvi ja kahvatu välja, küsisin, ega ta süüa ei soovi. Loomulikult soovis. Juhatasin ta kööki, kus jõi korraga 2 liitrit piima, söi ära kaks saia ning pool kilo vorsti. Jätsin ta enda juurde õomajale. Piilusid salaja ka kilekotti, mida ta nii enda lähedal hoidis. Seal oli kaks tühja piimapudelit ja pakk rasvakriite. Teisel päeval, kui Ülo vannitoas oma riideid pesnud oli, märkas ema tema kuivaval pesul templi "Jämejala psühhoneuroloogiahaigla". Ülot tuli meist lahkuda. Enne lahkumist soovitasin tal ilusasti haiglasse tagasi minna ning enam mitte seintele sodida.

Ülo lahkus. Paar päeva hiljem olid plankudele sigenenud vabandused. "Maailma rahvad. Me vabandame teid ees" tuhändeid

kordi, et seda ravi valesti levitanud olemä..."

Mõne aja pärast kuulsin sõprade käest, et Ülo oli kavatsenud Viiburi kaudu Soome põgeneda, kuid Nõukogude piirivalvurid olid ta kinni nabinud.

Selektuskirja, mis tal piirivalvekoridnis kästi kirjutada, kirjutas ta:

"Haiguste ravi. Kontrollitud..."

Ka liikusid jutud, nagu oleks ta Leningradis terve Nevski prospekti oma "ravi" vigase vene keeles täis kriiteldanud.

Viimati nägin Ülot Tallinna ühes bussipeatuses, kuid hoidu sin temast eemale. Ilmselt oli ta haiglast taas "jooksus". Tollele ajaks olid seintele ja plankudele sigenenud nitro- ja emalvärvi dega kirjutatud UFOkirjad. Li saks eesti keelele võis neid nüüd lugeda ka vigases inglisis ning soome keeles.

Loomulikult kanti Ülo peal teatud paikades ja teatud kohtades viha. Kandis ta ju tööriietes se riietatuna mitmest ettevõtte värga kilode kaupa värvi. Mõr mees lubas selle "hullu" lihtsa teise ilma saata.

Seda ei juhtunud, sest 1988. aasta kevadel poos 26aastane Ülo Kiple end Tartu psühhoneuroloogiahaiglas üles, kui o kuulnud otsusest paigutada ta in valiidide kodusse.

Selline on lugu Ülo Kiples tundmatust, kuid ometigi nii tuntud inimesest.

MARGO VAINO

Bonus track 1: intekas "Nemo" frontmäniga

SL Õhtulehe ajakirjaniku Verni Leivaku, 25.10.2003

70. aastate lõpul hiilunud ansambli Nemo solist ja juht Ain Tammesson jalutab mööda Egiptuses Coral Bay kuurorti ning naudib kauneid vaateid. Päike hakkab loojuma ning kiired muudavad Punase mere nostalgiliselt punakaks. Ain ei kahetse, et Nemot enam pole. See-eest on tal mälestusi, millest pole varem kellelegi rääkida tihanud. Osalt sellepärast, et ei julgenud. Nüüd ehk juba võib.

Nemo alustas 1972. aastal Tallinna 21. keskkooli bändina - pärast seda, kui Ain pidi lahkuma Tallinna muusikakeskkoolist. «Mulle tuli uus vastik viiuliõpetaja, kes küsis, kelleks tahan saada. Ütlesin, et meremeheks nagu mu vanaisagi,» meenutab Ain. «Tema küsis vastu, mida sa siin siis viiuldad? Aga ma tegin talle tünga vastu. Ühel ettemängimisel, kui tal oli vaja oma tublisid õpilasi näidata, mängisin kõike ühetaktilise hilinemisega. Mul viskas see tüüp ära,» tunnistab mees.

Kangekaelne on Ain siiani. Teatab, et pole andnud aastakümneid ühtegi intervjuud. Päevasele 38kraadisele palavusele (päikese käes) järgnev õhtune suvesummedus päästab aga tema keele valla.

* * *

21. keskkoolis vahetus aastatega küll Nemo koosseis, kuid Ain mängis ansambelis kuni keskkooli lõpuni. Tallinna Puhkeparkide Direktsiooni alla kuulunud Mustamäe Mängude Maja juht, kadunud Rita Mägar võttis lõpuks poisid oma hoole alla. Ütles, et just sellist punkti oleks tantsuõhtutele vaja. Aasta oli siis, kui Aini mälu ei peta, 1976.

Sa olid ka Nemo solist.

Tegelikult ma ei tahtnud olla. Tunnen siiani, et ma ei oska laulda. Meil lihtsalt oli solisti vaja. Õnneks mul kuulumist on, kuid arvan, et minu tämber pole mitte solisti, vaid poistekoori liikme või roboti oma. Nihuke pikatoonitämber, solisti- ehk isiksuse hääl puudub täielikult. Kui püüan häälega teha nn. vibrat, kukub see välja täielik «kitsekas». Praegusel ajal on aparaadid, mille kaudu saab laulmise puhtust kontrollida. Kui laulan, siis aparaat eksimust ei näita, kuid solistina asi ei toimi.

Nemol oli ju ka teine solist, Kersti Rosenberg?

Tema sattus sinna ühe sõbranna toel ja najal. Mul oli väga hea meel - saan natuke rahu. Istusin aga oma tabureti peal ja mängisin pille. Kuigi jah... Ta võttis küll mikri kätte ja oli meie ees laval, aga tal puudus sarm. No ma ei tea, on nii, et üks laulja läheb lavale ja kõik toimib, teine on laval samamoodi, võib ideaalselt laulda, aga asi ei toimi.

Teie põhihitt oli ikkagi «Petlik õnn».

Oli. Ja veel «Tuhk ja teemant». Mõni päev tagasi esinesime Anne Veskiga Sossi klubis, ja et Anne tahab, siis laulan ka mina paar laulu. Olen seda «Tuhka» laulnud 25 aastat, aga mul läksid sõnad meelest ära, ja näe - publik laulis minu eest! Ma ei saa aru, kust nemad seda laulu teavad? Panin laval nihukest sokki, Anne ka naeris, et mis sa nüüd seal teed... Ja ma laulsin publiku järgi! Anne ütles, et jah, surnud ärkavad ka ellu, sest kõik, kes seni olid oma kohtadel istunud, tulid tantsima.

Noh, ja veel oli üks meie hitt «Armastus».

Mis oli Nemo populaarsuse saladus?

Mulle tundub, et tekstid. Basskitarrist Tiit Talisoo tekstid läksid rahvale hinge. «Kus oled nüüd sa, mis sinust on saand...» - kõigile assotsieerub miski, keegi. See pole padukunst, üliluule, vaid väga lihtne värk. Ta tunnetas, mida rahvas tahtis ja lõi evergreen'i. Mis tähendab, et kirjutas need Nõukogude võimu ajal, aga neis peituv filing on ajatu.

Kuid kindlasti mängis rolli ka meie tolle aja kohta ülihea aparatuur. Meil olid näiteks Eesti esimesed raadiomikrofonid.

Need ilma juhtmeta?

Jah, kunagi panime need prooviks Mängude Maja naiste-peldikusse loputuskesti juurde ja ise kuulasime seina taga, millest naised räägivad. Noored poisid tahavad ju ikka teada, mis neist arvatakse. Õnneks arvati reeglina positiivselt.

Kuidas ja kust te bändile tehnikat hankisite?

Pean tunnistama, et illegaalselt. Noh, nüüd võib sellest vist juba rääkida...

Olen pillide suhtes jube kapriisne. Minu jaoks pole paljuski tähtis see, kuidas sa pilli mängid, vaid et sul oleks hea pill. Nii otsustasimegi, et peame hankima lähedalt pillid. Kuna minu vanaisa elas Inglismaal ning Talisoo tädi Kanadas, võtsime nendega ühendust, et nad leiaksid meile Soomest partnerid, kellelt pille osta. Varianti nagu praegu, et lihtsalt tellin, siis ju polnud.

Istusin kuude kaupa peapostkontori kaugekõnetaksofonide juures, et asja ajada - sest mõne aja pärast Soomes peetavatel Kotka merepäevadel, kus ENSV delegatsiooni koosseisus esinesime, pidime tehingu ära tegema.

Sõitsime Soome niimoodi, et meil olid kaasas vineeri ja vahtkummi täis kastid. Panin oma süntesaatorikasti ühe patarei, et kui toll peaks midagi küsima, lülitan tulesilma põlema, jätmaks muljet, et pill töötab. Tegelikult ei tulnud sellest piuksugi. Basskitarriks oli tootmiskoondises Ühendus tehtud kitarr, millele klaverikeeled peale löödud... Nonsenss! Aga tulevaste pillide numbridki nii pillidel kui kastidel peal. Lasime need ühes metallitöökojas teha.

See oli ju hulljulgas. Kas tõesti ei kartnud tollis vahele jääda?

Tagatipuks oli mul 18 000 Soome marka taskus! Me olime tõesti julmad vennad, vahelejäämise korral ähvardanuks meid Siber! Kujuta ette, minna ilma pillideta kultuuripäevadele...

Jõudsime kohale, meil kästi hakata enne kontserti proovi tegema. Aga kuidas me mängime, kui ainus muusikaline efekt on lambike minu sündikastis? Kadunud Tarmo Pihlap, kes oli solistina kaasas, ei teadnud meie plaanist muidugi tuhkagi ja muudkui palus, et hakkame ometi proovi tegema... Aeg muudkui venis, soomlasi aga, kelle kaudu pidime pillid saama, polnud kusagil. Mis siis, et osa raha oli ette makstud ja osa veel maksmata, kokku 60 000 marka.

Kus nad siis olid?

45 minutit enne kontserdi algust mõtlesin, et ilmselt panen vanaisa juurde Inglismaale plehku. Sest tagasiteed minul kui bändi eest vastutajal ei oleks olnud. Peab tunnistama, et mul oli ikka junn täiesti jahe. Ja kogu seltskond küsib pidevalt, miks me proovi ei tee...

Ja mida sa vastasid?

Et pole vaja! Milleks? Et paneme alles esinemise ajaks pillid üles... Aga mida lähemale see hetk tuli, seda jahedamaks läks. Ja kuskile ei saa helistada ka! Pole ju telefoni!

Lõpuks ilmus soomlasest sõber välja ja küsis, kas läheb mänguks. «Anteeksi, vähän myöhästy...» rääkis too. Aga meil oli käinud juba kogu elu silme eest läbi...

Mis põhjusel asi hilines?

Ta vist ei teadnud, milline on gaasi- ja milline piduripedaal. Aga asjad tõi kohale ja panime need kohe üles.

Absoluutselt uued ja häälestamata ning ega me polnud ka päris pädevad nendel mängima.

Igatahes algas kohe kontsert. Aga mida me kuulsime - et saund oli päris hea. Minu käsutuses oli Rhodes Piano ning korralik Korgi sünt. Bassimees mängis korralikul Fender Jazz kitarril, kasutades Pealey võimendust, soolokidramees Rolandi võimendust ning trummimees tagus tuluusi taldrikuid ning trumminahku.

Tallinna sadamas oli aga naastes ees sama tollibrigaad, kes meid ära saatis, kes mäletas suurepäraselt seda pseudokama, mis meil kaasas oli. Irvitasid näkku ja küsisid, mis te, mehed, nalja teete, mäletate ju, milliste pillidega läksite. Aga me keegi «ei mäletanud». Võeti siis delegatsioonijuhid ette, küsiti, kas me ikka nende pillidega mängisime. Muidugi mängisime!

Rita Mägar oli meile sadamasse organiseerinud veoauto, et asjad ära viia. Jõudsime Mängude Majja, võtsime kõrvalt baarist kümme ampanjat ja nõõpisime lahti...

Pärast meid läks mõni aeg hiljem veel üks Eesti bänd Soome, ja nad võeti kõik üksipulgi ette. Isegi kruvid keerati pillidest välja.

Kuidas teised muusikud teie pillidesse ja tehnikasse suhtusid?

Oli ka kadedaid. Üks põlastas: «Nihuke kommertsjura!» Aga kui tuled ikka Rhodesega lavale, siis jah, ise ei peagi mängima. Piisab, kui seisad pilli kõrval, umbes nii. Kuid tegelikult oleneb ikka ka mängijast väga palju.

Näiteks hiljem, 80ndatel tegime Ta kendis ühe Kreeka pundiga, keda spondeeris Kreeka Kommunistlik Partei, koostööd. Kidravend oli seal selline plödi. Pill oli aga üks Fenderi mudel, mida tehti vaid kümme tükki. Mängida ta sellel ei osanud. Tuli siis

ükipäev meile seda näitama. Meie soolokitarrist Peeter t erbakov mõtles esiotša, et peab vist nõõri kaela siduma, sest sellist taset polnud ta varem näinud.

Venemaa tuurilt saabus ka ansambel Fix. Meie Peeter ja Viktor Vassiljev jõid baaris konjakit, ei tahtnud üldse esinema minna, tundsid end selle pilli pärast alaväärsetena. Aga kreeklane kurtis, et pill on igavene jama, tulge proovige. Lõpuks mehed nõustusid. Peeter võttis kidra kätte ja pani nihukse reha seal maha, et hoia ja keela, ning asetas siis vaikselt ja õrnalt Fenderi käest. Vassiljev mängis samamoodi.

80ndatel oli Nemo solist Anne Veski?

Jah, pärast seda, kui ta võitis 1984. aastal Sopot'i lauluvõistluse.

Tulin kord raadiomajast, kus monteerijana töötasin, läbi, ja - sugulased nagu me oleme -, küsis, mis teed?

Olete sugulased?

Jah. Tema ema ja minu isa on õde ja vend. Ütlesin, et mul SORVVOst täielik siiber. Tollane maksuamet ehk SORVVO hakkas ju huvi tundma, kui palju me bändiga raha teenime. Mul viskas see ära - tuled peolt mängimast, oled magamata ja pohmellis, aga pead hommikul Kinga tänavale aru andma minema. Kord olime sunnitud ostma isegi lehma.

Lehma?!

Ühest kolhoosist, mille lõikuspeol esinesime, küsiti, kas nad võivad meile töötasuks lehmaga maksta.

Mina vastasin, et ta ei mahu bussi, see ju kola täis. Nemas vastu, et paberil muidugi. Ja muidugi kutsuti mind järgmisel hommikul SORVVOsse: et nüüd olete ikka selle lehmaostuga tippu jõudnud. Vastasin, jah, piima on ju vaja...

Ja mul viskas ära, ehkki kui kuupalk oli tollal 80 rubla, siis meie teenisime ühe mänguga 1000 rubla viie peale.

Saite endale praktiliselt kõike lubada.

Noh, kui arvestada seda, et sõitsin Soome, 18 000 marka taskus, mille olin vahetanud väikeste summade kaupa läbi ühe nn. valuutaärika...

No vaat, ja Anne Veski ütles, et tal on Music Seifist siiber. Et sõidame koos Venemaale esinema. Mina vastasin, et kas või homme. Paari päeva pärast olime Nemoga juba Kiievis.

Mis sai Kersti Rosenbergist?

Meil oli ka Priit Pihlap laulja, laulsime Annele bäksi. Tööd oli palju, ning paljude bändiliikmete kaasad polnud rahul, et mees aastas kaheksa kuud kodunt ära on. Mõnel sündisid lapsed... Nemo lõpetas koos Eesti Vabariigi sünniga, ehkki sellest nimest olime juba loobunud. Sest üks nimi - Anne Veski - toimis niigi.

Millal Nemo liikmed viimati kokku said?

Siis, kui Aarne Valmis andis bändi plaadi välja. Kahjuks ei saanud mina osa võtta, olime Annega jälle Venemaal.

Oled sa oma rändava eluga rahul?

Mis mul viga, jalutan siin Coral Bays ringi. Ja kui jumal Annele häält annab, andku aga tuld edasi. Ta on lahe inimene ja ega mina ta kõrvalt kuskile kao.

Bonus track 2: Naistepäeva blues

Autor: Mart Juur (03.03.2005)

Juba pikemat aega kummitab mind üks laul - ansambel Nemo hitt "Ei jää aega tangoks". Lool on meelde jääv meloodia ja kaasahaarav refrään, aga eelkõige mõtlemapanev tekst paneb mind ikka ja jälle popmuusika klassikasse kuuluva tantsuloo juurde tagasi pöörduma. Laulusõnade autoril Tiit Talisool on õnnestunud tabada midagi äärmiselt olulist, mis eriti aktuaalne praegu - ajal, mil lähenev naistepäev sunnib meid taas kord mõtisklema Eesti naisest ja tema rollist kaasaegses ühiskonnas.

Niisiis, millest käib jutt? Sellest veidi hiljem. Kõigepealt anname sõna poeedile.

*"Kell on palju ning me tangot koos tantsida enam ei saa,
vist ainsa suudluse sulle ma kingiks veel toon,
sest varsti koju nüüd saabub mu seaduslik mees
ning sa lahkuma pead minu juurest nüüd.*

*Ei ole aega meil tangoks, praad kõrbenud on,
ka pesu pesta ei jõudnud, jäi võtmata tolm.
Ning laste järgi ma sõime veel jooksmagi pean,
kust siis aega võtan tangotantsuks ma?*

*Kui orav rattas pöörlema - pöörled sa, pöörled sa!
Ei töödega ma maha saa - ei sa saa, ei sa saa!
Ei taha olla masin, nii sagin, aeg on mul kasin,
vaid tango elu rõõmsamaks mul teeb."*

Minajatustaja on koduperenaine, kelle ainus ülesanne hoolitseda laste eest ja hoida kodu korras. Klassikaline heaoluühiskonna mudel. Ometi on kõik asjad selles peres pilla-palla: praad kõrbenud, pesu pesemata, tolm võtmata ning lapsi pole ikka veel söimest koju toodud. Milles asi? Kas käib kodutööde koorem meie kangelasele üle jõu? Ehk ahistavad teda ajast ja arust soorolid? Võibolla tahaks ta hoopis teaduses, äris, kultuuris või poliitikas karjääri teha?

Oh ei - proual on tekkinud mingi jorss, kes käib temaga "tangot tantsimas", seeaeg kui seaduslik mees tööd teeb ja perele elatist teenib!

Selge see, et kõik inimesed vajavad vaheldust. Päev otsa kraamida ja küpsetada ongi ilgelt nüri. Aga antud juhul on tegemist juhtumiga, kus vaene naine on saavutanud oma ebakompetentsuse taseme. Ta rabab mitmel rindel nagu masin ega saa ühtki asja tehtud. Kodu on sassis nagu seapesa ja armukese jaoks ei jätku kah küllalt aega. Niimoodi, kardan ma, muutub ühise tangohuvi baasil alanud suhe peagi vaid stressiallikaks.

Kus võiks peituda lahendus? Tööleminek ei pruugi olla väljapääs, sest eeldab tantsuhimuliselt kanapealt oskust oma aega veelgi täpsemalt planeerida. Jätta lapsed ja seaduslik mees maha ning alustada uut elu? Jälle kahtlane. Vaevalt härra Tango selleks valmis on – käib aga niisama ajaviiteks suksutamas, ent kaob nagu tuul, kui asjad tõsiselt kisivad. Muidugi võiks seaduslik mees ise oma eidega mõnikord tangot keerutada, aga kust see aeg ometi võetakse - laenu ja liisingu tahavad maksmist, küprokist maja kōpitsemist. Hea, kui jääb õhtul mahti paar tundi teleka ees magada.

Kahjuks pole kirjeldatud juhtum sugugi haruldane. Vabariik on täis õnnetuid hingi, kelle elu kulgeb justkui nõiaringsis. Kui mõtlema hakata, siis on see täitsa masendav - olla naine tänapäeva Eestis.

Niisugune lugu siis. Mitte tango, vaid blues.

